

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 5/2021-8

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a zo sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditsa, Libora Duľu (sudca spravodajca), Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Jany Laššákovej, Miloša Maďara, Roberta Šorla, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho a Martina Vernarského o návrhu **Okresného súdu Martin** na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade ustanovenia § 54a prvej vety zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov s Ústavou Slovenskej republiky takto

r o z h o d o l :

Návrh **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov

1. Ústavnému súdu bol 30. júna 2020 doručený návrh Okresného súdu Martin (ďalej aj „okresný súd“ alebo „navrhovateľ“), zastúpeného samosudcom Mgr. Jozefom Chovanom, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 54a prvej vety (ďalej aj „napadnuté ustanovenie“) zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) s čl. 1 ods. 1, čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 ústavy.

2. Okresný súd vo svojom návrhu uvádza, že sa pred ním vedie civilné sporové konanie v právnej veci žalobkyne Všeobecnej úverovej banky, a. s., Mlynské nivy 1, Bratislava, IČO 31 320 155 (ďalej len „žalobkyňa“), proti žalovanej [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], o zaplatenie finančnej sumy 330,47 eur s príslušenstvom, pričom v priebehu označeného súdneho konania dospel k záveru, že žalobou uplatnené právo zo spotrebiteľskej zmluvy je podľa § 100 ods. 1, § 101 a § 103 druhej vety Občianskeho zákonníka premlčané.

3. Ústavný súd z priloženého súdneho spisu okresného súdu sp. zn. 24 Csp 16/2020 zistil, že žaloba bola okresnému súdu doručená 2. marca 2020, pričom pohľadávka uplatnená v žalobnom návrhu sa podľa žalobkyne stala splatnou odo dňa splatnosti (20. január 2017) nesplnenej splátky.

4. Navrhovateľ svoj návrh odôvodňuje predovšetkým tým, že aplikácia § 54a prvej vety Občianskeho zákonníka, podľa ktorej premlčané právo zo spotrebiteľskej zmluvy nemožno vymáhať, spôsobuje nerovnosť veriteľov v súdnych konaniach, a to neumožnením prístupu k súdu a neposkytnutím ochrany majetku niektorým z nich výlučne na tom základe, že sú veriteľmi zo spotrebiteľskej zmluvy. Podľa jeho názoru aj premlčané právo je také, ktoré požíva súdnu ochranu a predstavuje majetkové právo, aj keď s obmedzením, že v prípade vznesenia námietky premlčania zo strany dlžníka sa takéto právo v súdnom konaní neprizná.

5. Navrhovateľ zastáva názor, že napadnuté ustanovenie nie je nevyhnuté a proporcionálne, pretože ani princíp ochrany spotrebiteľa neodvodňuje také zvýhodňovanie dlžníka zo spotrebiteľských zmlúv, ktorým je spotrebiteľ, v porovnaní s dlžníkmi z iných občianskoprávných zmlúv, aby súd aj bez námietky prihliadal na premlčané právo, ktoré má byť proti nemu uplatnené.

6. Okresný súd poukazuje aj na nález ústavného súdu č. k. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018, ktorým ústavný súd vyslovil nesúlad § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane spotrebiteľa“) s ústavou a v zmysle ktorého nie je zvýhodňovanie dlžníka ako spotrebiteľa na úkor veriteľa ako dodávateľa postupom podľa vtedajšej právnej úpravy v súlade s ústavou.

7. Navrhovateľ preto uzatvára, že napadnuté zákonné ustanovenie je v rozpore s čl. 1 ods. 1, čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 ústavy. Na základe uvedeného navrhuje, aby ústavný súd rozhodol, že napadnutá právna úprava nie je v súlade s označenými referenčnými normami.

II.

Predbežné prerokovanie návrhu na začatie konania

8. Ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti, ktorý rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom [čl. 124 a čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy], pristúpil na neverejnom zasadnutí pléna k predbežnému prerokovaniu návrhu na začatie konania, a to v súlade s čl. 131 ods. 1 ústavy, ako aj s § 7 ods. 1 písm. a) a § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“). Účelom predbežného prerokovania návrhu je zistenie, či a v akom rozsahu možno návrh prijať na ďalšie konanie (§ 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde).

9. K návrhu na začatie konania navrhovateľ priložil aj svoje uznesenie č. k. 24 Csp 16/2020 zo 17. júna 2020, ktorým prerušil konanie o zaplatenie finančnej sumy 330,47 eur, pretože považoval za splnené podmienky na konanie o súlade § 54a Občianskeho zákonníka s označenými článkami podľa ústavy. Tým bolo preukázané splnenie procesnej podmienky nevyhnutnej na začatie konania o súlade právnych predpisov na návrh všeobecného súdu vyplývajúcej z čl. 144 ods. 2 ústavy, spočívajúcej v právoplatnom prerušení dotknutého konania pred všeobecným súdom (pozri sp. zn. PL. ÚS 39/2014).

10. Ústavný súd návrh navrhovateľa predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí pléna ústavného súdu podľa § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde a dospel k záveru, že návrh okresného súdu je potrebné odmietnuť.

11. Podľa § 162 ods. 1 písm. b) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov súd konanie preruší, ak pred rozhodnutím vo veci dospel k záveru, že sú splnené podmienky na konanie o súlade právnych predpisov; v tom prípade podá ústavnému súdu návrh na začatie konania.

12. Podľa § 74 písm. d) zákona o ústavnom súde návrh na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 ústavy o súlade právnych predpisov nižšej právnej sily s právnym predpisom vyššej právnej sily alebo medzinárodnou zmluvou, s ktorou vyslovila súhlas národná rada a ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, môže podať súd v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou.

13. Takto normatívne vyjadrenú požiadavku súvislosti s rozhodovacou činnosťou všeobecného súdu [čl. 144 ods. 2 ústavy a § 74 písm. d) zákona o ústavnom súde] ako podmienku pre vznik aktívnej legitímácie všeobecného súdu na podanie návrhu podľa čl. 125 ods. 1 ústavy už ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre bližšie interpretoval.

14. Aktuálne uplatňovaná judikatúra ústavného súdu o podstate ústavnej (čl. 144 ods. 2 ústavy) i zákonnej [§ 74 písm. d) zákona o ústavnom súde] podmienky pre vznik aktívnej legitímácie všeobecného súdu na podanie návrhu na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 ústavy sa zakladá v prvom rade na téze o nutnosti subsumpcie skutkového stavu zisteného v rozhodovacej činnosti všeobecného súdu pod právnou normu, ktorá je podľa názoru všeobecného súdu protiústavná, a v rade druhom na spôsobilosti derogačného nálezu ústavného súdu, ktorý je navrhovaný všeobecným súdom v petite jeho návrhu, viesť k odlišnému záveru v merite konania pred všeobecným súdom v porovnaní s takým rozhodnutím, ktoré by bolo výsledkom aplikácie právnej normy navrhutej na derogáciu. Všeobecný súd je teda aktívne legitimovaný len na taký návrh derogačného nálezu, ktorý má potenciál ovplyvniť meritórne rozhodnutie všeobecného súdu v konkrétnom ním prerušenom konaní. Pri nesplnení uvedenej podmienky sa návrh všeobecného súdu dostáva do pozície akademickej polemiky a rozhodnutie o ňom by nedokázalo naplniť funkčnú podstatu návrhového oprávnenia všeobecného súdu, ktorou je účinná pomoc ústavného súdu všeobecnému súdu prostredníctvom vyriešenia prejudícia ústavnoprávnej povahy spadajúceho do výlučnej právomoci ústavného súdu podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy (PL. ÚS 1/2018).

15. Ústavný súd dospel k uvedenému záveru vyjadrenému výrokom tohto uznesenia v súlade so svojou aktuálnou plenárnou judikatúrou o účinkoch derogačného nálezu ústavného súdu v konaní o súlade právnych predpisov, a to v kontexte už prezentovanej požiadavky prejudiciality ako podmienky podania návrhu na také konanie všeobecným súdom po prerušení ním vedeného konania podľa čl. 130 ods. 1 písm. d), resp. čl. 144 ods. 2 ústavy (obe otázky riešené súčasne v sp. zn. PL. ÚS 1/2018 a PL. ÚS 24/2020, pokiaľ ide o účinky derogačného nálezu ústavného súdu aj nálezy napríklad označené v bode 21.1 tohto odôvodnenia).

16. Základným predpokladom na ochranu ústavnosti poskytovanej na návrh všeobecného súdu ústavným súdom v konaní podľa čl. 125 ústavy je teda zistenie, že podaniu návrhu na začatie konania na ústavnom súde predchádza konanie pred všeobecným súdom, v ktorom má materiálne

dôjsť (podľa obsahu prítomného návrhu) k použitiu napadnutého ustanovenia zákona, t. j. k subsumpcii skutkového stavu pod napádanú právnu normu.

17. V okresnom súde posudzovanej veci ide o situáciu, keď sa žalobkyňa domáha zaplatenia finančnej sumy 330,47 eur vyplývajúcej zo spotrebiteľskej zmluvy. Označené súdne konanie začalo doručením žaloby okresnému súdu 2. marca 2020, pričom pohľadávka uplatnená v žalobnom návrhu sa podľa žalobkyne stala splatnou odo dňa splatnosti (20. január 2017) nesplnenej splátky. Na základe už uvedených okolností sa táto situácia ústavnému súdu bez ambície jej detailného právneho posudzovania javí ako taká, že pri posudzovaní vymáhateľnosti žalobkyňou uplatneného práva ostáva subsumpcia rozhodujúcich skutkových okolností pod hypotézu právnej normy zakotvenej v § 54a Občianskeho zákonníka „v hre“.

18. Napriek tomu súd musí konštatovať, že okresný súd nie je s ohľadom na podstatu ním súdeného sporu oprávnený obrátiť sa na ústavný súd s návrhom na začatie konania o súlade napadnutého ustanovenia s ústavou. Ústavný súd dospel k záveru, že ak by aj napadnuté ustanovenie stratilo účinnosť (mechanizmom podľa čl. 125 ods. 3 ústavy, resp. § 91 ods. 2 zákona o ústavnom súde), nič by to nezmenilo na charaktere žalobkyňou uplatnenej pohľadávky ako nevymáhateľnej.

19. V okolnostiach posudzovanej veci ide o hmotnoprávnu úpravu, ktorá s okamihom premlčania práva zo spotrebiteľskej zmluvy spája zároveň zmenu právnej povahy pohľadávky, a to zo súdne a následne exekučne vymáhateľnej na pohľadávku (už primárne) nevymáhateľnú (teda nie „len“ premlčanú, obdobne ako v prípade podľa § 845 ods. 1, resp. § 455 ods. 2 Občianskeho zákonníka). Pohľadávky, ktoré taký charakter nadobudli podľa platnej a účinnej (napádanej) právnej úpravy (teda už nevymáhateľné pohľadávky zo spotrebiteľských zmlúv), by však neboli dotknuté vyhovením návrhu okresného súdu ústavným súdom – ostali by aj napriek derogačnému nálezu ústavného súdu naďalej nevymáhateľnými [na rozdiel od pohľadávok zo spotrebiteľskej zmluvy, ktoré by sa premlčali po vyhlásení derogačného nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (ďalej len „zbierka zákonov“), ktoré by boli už len štandardne premlčané].

20. Okresný súd v naznačenej súvislosti opomína, že právne účinky derogačného nálezu ústavného súdu v konaní podľa čl. 125 ods. 1 ústavy sú orientované (v zásade) *pro futuro (ex nunc)*. Vyplýva to z čl. 125 ods. 3 a 6 ústavy, ktorého zákonným odrazom je § 91 ods. 1 zákona o ústavnom súde. Ide o mechanizmus, ktorý po strate účinnosti normatívneho textu zasiahnutého nesúlalom právnych predpisov (teda po pominutí spôsobilosti byť normatívnym podkladom pre tvorbu právnych vzťahov), keď taká strata nastáva (až a práve) dňom vyhlásenia derogačného nálezu ústavného súdu v zbierke zákonov (nie skôr, resp. spätne, teda *ex tunc*), predpokladá až následné zosúladienie právnych predpisov, a to legislatívnou činnosťou orgánov, ktoré derogačným nálezhom ústavného súdu zasiahnuté právne predpisy vydali. Taká zosúladiaci zmena (alebo prijatie nového) právneho predpisu nadobudne účinnosť (štandardným spôsobom) až po jej prijatí, najskôr dňom vyhlásenia novoprijatého právneho predpisu v zbierke zákonov. Popísaný a ústavou v čl. 125 ods. 3 kogentne ustanovený mechanizmus (nepodliehajúci modifikácii rozhodnutím ústavného súdu) neodôvodňuje prijať záver o retroaktívnom pôsobení derogačného nálezu ústavného súdu ani diferencovať účinky takého nálezu podľa návrhového subjektu (inak v prípade ostatných aprobovaných navrhovateľov a inak v prípade všeobecného súdu). Aj celkovo akákoľvek ústavne konformná úvaha o prípadných spätných účinkoch normatívnej zmeny právneho predpisu (zmenu generovanú derogačným nálezhom ústavného súdu nevynímajúc) musí mať explicitnú, ústavnú alebo

zákonnú oporu (pozri aj PL. ÚS 1/2018). Samotná ústava počíta so spätnými účinkami len v oblasti trestného zákonodarstva, a to v jej čl. 50 ods. 6. Parciálne modifikované prvky takých účinkov sú (avšak bez použiteľnosti v posudzovanom prípade) upravené v § 93 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde, a to na účel kompenzácie skoršieho pôsobenia normatívnych účinkov právneho predpisu, ktorý sa následne v dôsledku vyhlásenia derogačného nálezu ústavného súdu ocitol (celkovo alebo čiastočne) v pozícii nesúlady s právnym predpisom vyššej právnej sily. Konštrukciou vykonávacej zákonnej úpravy je zároveň vyjadrené rozhranie medzi účinkami derogačného nálezu ústavného súdu pre obdobie po jeho vyhlásení (na základe čl. 125 ods. 3 ústavy, resp. § 91 ods. 1 a zároveň aj § 92 zákona o ústavnom súde sú také účinky upravené v § 91 ods. 2 zákona o ústavnom súde ako konštantný zosúladňovací postup a v § 91 ods. 3 tohto zákona ako variabilný normatívny mechanizmus) a na obdobie pred vyhlásením derogačného nálezu ústavného súdu, keď ide o špecifické výnimky pre inak (generálne) nedotknuté právne vzťahy, ktoré vznikli v tomto skoršom období (osobitné ustanovenia jednak § 93 ods. 1 a jednak § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

20.1. Prvé z uvedených ustanovení (§ 93 ods. 1 zákona o ústavnom súde) využíva účinky podľa čl. 50 ods. 6 ústavy (so zákonným odrazom v § 2 ods. 1 Trestného zákona). Takto ustanovená retroaktivita priaznivá pre páchatel'a pri posudzovaní trestnosti činu a ukladaní trestu, aplikovateľná do právoplatnosti rozhodnutia o takom posúdení (odsudzujúceho rozsudku) sa realizuje prostredníctvom procesného mechanizmu obnovy konania. Ten umožňuje popísanú (hmotnoprávnu) spätnosť „oživiť“ pri opätovne vykonávanej právnej kvalifikácii, resp. ukladaní trestu (len v prípade derogačného nálezu ústavného súdu, zásadne nie pri bežnej zmene trestného zákonodarstva, ku ktorej dôjde po právoplatnom odsúdení). Predmetné ustanovenie sa týka len prípadu nevykonania trestu uloženého právoplatným odsudzujúcim rozsudkom, po výkone trestu sa konanie neobnovuje. Úprava sa rovnako netýka dosiaľ (v čase vyhlásenia derogačného nálezu ústavného súdu) právoplatne neskončeného („prvotného“) trestného konania, v ktorom sa účinky čl. 50 ods. 6 ústavy prejavia priamo.

20.2. Od prvej modifikácie je obsahovo odvodená aj úprava podľa § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde, ako jej obsahová paralela. Nie je však na ňu možné použiť ustanovenie obdobné čl. 50 ods. 6 ústavy, zabezpečujúce kvalifikačnú retroaktivitu, preto je ustanovená nemožnosť nútene vymáhať povinnosti uložené právoplatnými rozhodnutiami vydanými v civilnom súdnom konaní alebo správnom súdnom (zmysluplné by bolo ustanoviť aj „v správnom“) konaní. Základným (nemodifikovaným) pravidlom je však rovnakým ustanovením (§ 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde) fixovaná nedotknutosť ostatných rozhodnutí (iných než trestných rozsudkov podľa odseku 1 dotknutého ustanovenia) už vydaných v predmetných konaniach, ak tieto rozhodnutia neukladajú povinnosť. Taká „nedotknutosť“ v súlade s čl. 125 ods. 3 ústavy symbolizuje zachovanie skôr (pred stratou účinnosti právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia) vzniknutých právnych vzťahov (ako to výslovne deklaruje právna úprava v Českej republike podľa § 71 ods. 4 zákona č. 182/1993 Sb. O Ústavním soudu v znení neskorších predpisov, ktorá je z hľadiska podstaty derogačného mechanizmu rovnorodá, nie je však rozčlenená na oddelenú stratu najprv účinnosti a následne platnosti právneho predpisu). Možno dodať, že na základe právoplatného rozhodnutia sa už poskytnuté alebo vymožené plnenie nebude ani po vyhlásení derogačného nálezu ústavného súdu považovať za bezdôvodné obohatenie, čo rovnako odráža absenciu retroaktívneho účinku takého nálezu.

20.3. Okrem oboch prípadov popísaných v predchádzajúcich bodoch môže mať derogačný nález ústavného súdu spätné účinky len sprostredkovane, a to v prípade, ak z právneho názoru vyjadreného v derogačnom náleze ústavného súdu vyplynie potreba dotknúť sa zosúladňovacou úpravou podľa čl. 125 ods. 3 ústavy (§ 91 ods. 2 zákona o ústavnom súde) aj právnych vzťahov, ktoré vznikli pred vyhlásením konkrétneho derogačného nálezu ústavného súdu. Pôjde podľa povahy veci o výnimočné okolnosti, pokiaľ by skoršia nesúladná právna úprava atakovala základné princípy demokratického a právneho štátu. Spôsob legislatívneho riešenia môže mať povahu adekvátneho usporiadania dotknutých vzťahov (napríklad a typicky majetkovou kompenzáciou alebo naturálnou reštitúciou), v extrémnych prípadoch aj povahu nepravej alebo dokonca pravej retroaktivity.

21. Na popísanej charakteristike právnych účinkov derogačného nálezu ústavného súdu nič nemení ani okolnosť, že samotná konštatácia nesúladu právnych predpisov (výrok derogačného nálezu ústavného súdu) má deklaratórny charakter (nesúlad je prítomný už od nadobudnutia účinnosti dotknutého právneho predpisu alebo jeho zmeny). Nadväzujúca „sankcia“ v podobe straty účinnosti podľa čl. 125 ods. 3 ústavy má však už konštitutívne účinky a pôsobí *ex nunc*, počnúc dňom vyhlásenia derogačného nálezu ústavného súdu. Úvaha o spätosti takého efektu, teda už k momentu nadobudnutia účinnosti derogovaného ustanovenia alebo právneho predpisu, by mala ťažko dohliadnuteľné súvislosti (primárne však na taký záver ústavná úprava neposkytuje podklad). V tomto smere nie je možné opomenúť derogačný nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 17/08, ktorý predmetný účinok definuje výslovne: „Rozhodnutie ústavného súdu má vo vzťahu k preskúvaným právnym predpisom účinky *ex nunc*.“ (časť III bod 9 ods. 2 odôvodnenia). Aj vzhľadom na jeho konkrétne konzekvencie zanecháva toto rozhodnutie v právnom poriadku Slovenskej republiky nezmazateľnú precedenčnú stopu. V súvislosti s prijatím a vyhlásením zákona č. 291/2009 Z. z. o špecializovanom trestnom súde a o zmene a doplnení niektorých zákonov (pri súčasnom vyhlásení derogačného nálezu ústavného súdu a nadobudnutí účinnosti naostatok označeného zákona) totiž demonštruje účinky zmeny právneho stavu, ako je naznačená v predchádzajúcich bodoch, teda pri zachovaní všetkých relevantných právnych účinkov vyvolaných v období pred vyhlásením derogačného nálezu ústavného súdu ním dotknutými zákonnými ustanoveniami alebo na ich základe (keďže ustanovené modifikácie takých účinkov zodpovedajúce popisu v bodoch 20.1 a 20.2 tohto odôvodnenia neboli aktuálne). K zmene právneho (normatívneho) stavu došlo synchronizovane, bez právneho vákua alebo provizória vytvoreného stratou účinnosti ústavne nesúladných ustanovení, avšak nie spätne. To len demonštruje cyklus nadobudnutia účinnosti právnej úpravy, jej realizáciu (v tomto prípade aplikáciou dotknutých právnych predpisov) a až následnú derogačným nálezom ústavného súdu podľa čl. 125 ods. 3 ústavy vyvolanú stratu účinnosti zasiahnutých ustanovení *ex nunc* spojenú s vyvolaním legislatívnej zmeny (bez účinkov retroaktivity). V rámci tejto postupnosti derogačnému nálezom ústavného súdu môže predchádzať rozhodnutie o pozastavení účinnosti právneho predpisu podľa čl. 125 ods. 2 ústavy (v ústavným súdom vymedzenom rozsahu), ktorého účinky zodpovedajú vyhláseniu derogačného nálezu ústavného súdu (§ 84 ods. 1 vo vzťahu k § 91 ods. 3 a § 84 ods. 2 vo vzťahu k § 92 zákona o ústavnom súde), avšak len dočasne a bez straty platnosti v zmysle čl. 125 ods. 3 poslednej vety ústavy, resp. § 91 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

21.1. Aj vo veciach rozhodovaných ústavným súdom v aktuálnom personálnom zložení jeho pléna nálezom sú evidentné (aj podľa obsahu odôvodnenia) účinky derogačného nálezu ústavného súdu

ex nunc, aj keď v nich nebola kľúčovou otázkou osoby oprávnenej na podanie návrhu, keďže nešlo o návrh všeobecného súdu po prerušení jeho konania. Napríklad z rozhodnutí v r. 2020 možno uviesť nález č. k. PL. ÚS 9/2018 zo 4. novembra 2020 (bod 105) alebo nález č. k. PL. ÚS 19/2017 z 8. júla 2020 (bod 81), ktorý aj výslovne definuje účinky derogačného nálezu ústavného súdu vyplývajúce z čl. 125 ods. 3 ústavy ako účinky *pro futuro*. Pokiaľ ide o rozhodovanie zodpovedajúce aktuálne riešenej otázke (návrh všeobecného súdu), ide o už (v bode 15 tohto odôvodnenia) označené uznesenie sp. zn. PL. ÚS 24/2020.

22. Okrem dôvodu zásadne vymedzeného v bode 20 by spätné účinky svojho prípadného pozitívneho nálezu v aktuálne posudzovanej veci ústavný súd nemohol pripustiť ani preto, lebo by nevyhnutne negatívne zasiahli do sféry už nadobudnutých práv, resp. zákonom garantovaného výhodnejšieho postavenia žalovanej strany, ktorej napadnutá (v tomto prípade súkromnoprávna) úprava v minulosti založila právnu istotu o charaktere proti nej (v pozícii dlžníka) orientovanej pohľadávke ako nevymáhateľnej. Tým by boli zasiahnuté aj legitímne očakávania o spôsobe vyriešenia prípadného súdneho sporu prameniaceho v skutkových okolnostiach, ktoré nastali v období uplatňovania prezumpcie ústavnosti napadnutého ustanovenia Občianskeho zákonníka (k tejto otázke pozri aj PL. ÚS 24/2020 v bode 31.1).

23. Prípadný derogačný nález ústavného súdu vychádzajúci z návrhu okresného súdu na popísaných právnych následkoch (výhodnejšom postavení žalovanej strany z titulu nevymáhateľnosti jej dlhu korelujúceho uplatňovanej pohľadávke) nemôže nič zmeniť, pretože k normatívnej zmene by nedošlo spätne, teda voči už skôr nevymáhateľným pohľadávkam zo spotrebiteľskej zmluvy (ako predmet svojho konania definuje navrhovateľ), ale len vo vzťahu k pohľadávkam premlčaným za existencie nového, derogačným nálezom ústavného súdu generovaného právneho stavu (v štandarde posudzovania časovej účinnosti právnej normy, resp. jej zmeny). Na predmet konania navrhovateľa, resp. na rozhodnutie v predmetnej veci by teda nemal popísaný normatívny účinok vyvolaný vyhovením podanému návrhu žiaden vplyv (a okresný súd by rozhodol o vymáhanej pohľadávke podľa znenia zákona účinného pred vyhlásením derogačného nálezu ústavného súdu v zbierke zákonov).

24. V súhrne a ako už bolo opakovane uvedené, predmetná okolnosť (absencia retroaktivity) je určujúca vo vzťahu k prejudicialite, teda využiteľnosti navrhovateľom predpokladaného nálezu ústavného súdu pri rozhodnutí vo veci samej (po pokračovaní v prerušenom konaní). Ide o podmienku podania návrhu na konanie o súlade právnych predpisov všeobecným súdom podľa čl. 144 ods. 2 ústavy [obmedzujúcu všeobecne formulované oprávnenie podľa čl. 130 ods. 1 písm. d) ústavy], tak ako ju stabilne vo svojej rozhodovacej činnosti chápe ústavný súd. Ak nemožno konštatovať popísanú konkrétnu aplikačnú využiteľnosť, nie je všeobecný súd oprávnenou osobou na podanie návrhu na konanie o súlade právnych predpisov.

25. K problematike ďalších súvisiacich normatívnych aspektov vo vzťahu k preskúmvanej veci:

25.1. Účinky podľa § 91 ods. 3 zákona o ústavnom súde (možnosť použitia alternatívneho znenia právneho predpisu aplikovateľného ihneď po vyhlásení derogačného nálezu ústavného súdu v zbierke zákonov) by takým vyhlásením nastali, rovnako ako strata účinnosti derogovaného ustanovenia dňom vyhlásenia nálezu ústavného súdu v zbierke zákonov (teda nie spätne). Na predmet konania navrhovateľa, ktorým je pohľadávka vzniknutá aj premlčaná v skoršom období, teda nemajú popísané okolnosti rovnako žiaden vplyv (ako už bolo uvedené, mohli by mať len vo

vzťahu k pohľadávkam premlčaným v období nasledujúcom po vyhlásení derogačného nálezu ústavného súdu). Pre toto nasledujúce obdobie (predpokladané znením čl. 125 ods. 3 ústavy a § 91 ods. 2 zákona o ústavnom súde, spojené s pretrvávajúcou platnosťou nesúlalom dotknutého ustanovenia ešte po dobu šiestich mesiacov) by bolo právnou (normatívnou) realitou, že doplneniu Občianskeho zákonníka ustanovením § 54a nepredchádzalo iné ustanovenie (ktoré by ním bolo nahradené alebo zmenené). Znamená to, že by predpokladaný účinok znamenal len redukciu zákonného textu o napádanú vetu s výsledným efektom, že práva zo spotrebiteľskej zmluvy novo premlčané (až) počas takto založeného právneho stavu by bolo možné vymáhať (aj keď v režime ich „bežného“ premlčania, námietkou ktorého zo strany dlžníka by bol veriteľ vo svojom úspechu limitovaný).

25.2. Pokiaľ ide o modifikácie zmierňujúce negatíva už vyvolaných účinkov ústavným súdom derogovanej právnej úpravy (popísané v bodoch 20.1 až 20.3), nachádza sa v zóne možnej súvislosti len § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Vzhľadom na obsah napadnutého ustanovenia a na dosiaľ prebiehajúce (prerušené) súdne konanie však neprichádzajú vo vzťahu k rozhodnutiu navrhovateľa v ním vedenom konaní už *prima facie* do úvahy ani účinky podľa naostatok označeného ustanovenia (ktorého obsahom je nemožnosť nútene vymáhať povinnosti už uložené právoplatnými rozhodnutiami). To platí dokonca aj pre alternatívu následne prezentovanej (a v iných prípadoch použiteľnej) úvahy o použití tohto ustanovenia ako podkladu pre rozhodnutie všeobecného súdu pri jeho zmysluplne orientovanej extenzívnej interpretácii. Taká úvaha vychádza z premisy, že účinkom vyhovenia návrhu (aj bez spätných účinkov nálezu) by podľa § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde bola nútená nevymáhateľnosť už súdnymi rozhodnutiami právoplatne priznaných pohľadávok. Vo vzťahu k takým pohľadávkam sa popísaný účinok môže prejaviť len ako ich exekučná nevykonalosť. Ak je však nevymáhateľná pohľadávka, o ktorej bolo právoplatne rozhodnuté v období platnosti prezumpcie súladu právnych predpisov (pred vyhlásením derogačného nálezu ústavného súdu), možno naznačenou extenzívnou interpretáciou § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde pri použití argumentu *a minori ad maius* považovať za nevymáhateľnú (a to už primárne, teda v súdnom konaní) aj skôr (pred vyhlásením derogačného nálezu ústavného súdu) skutkovo a právne založenú pohľadávku, o ktorej sa má v „ponálezovom“ období (keď je už prezumpcia súladu právnych predpisov vyvrátená) ešte len rozhodnúť, avšak s hmotnoprávnym podkladom v derogovanom ustanovení (v dôsledku absencie retroaktivity zmeny vyvolanej derogačným nálezom ústavného súdu). Popísaným výkladom ponímaná nevymáhateľnosť pohľadávky (teda nevymáhateľnosť už v súdnom konaní, a to aj prebiehajúcom, vrátane konania prerušeného všeobecným súdom ako navrhovateľom) by znamenala novú kvalitu výsledku rozhodovania reprezentujúcu splnenie požiadavky prejudiciality. Posudzovaná vec je však v kontrapozícii, keď uplatňovaná pohľadávka je už aktuálne nevymáhateľná a takou by ostala aj v prípade vyhovenia navrhovateľovi ústavným súdom. Nebolo by ju (tak či tak) možné (na úkor pozície dlžníka) rozhodnutím súdu priznať. Popísaný, interpretačne načrtnutý účinok § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde preto v tomto prípade nemôže nastať (ako „pridaná hodnota“, ktorá by derogačnému nálezom dávala zmysel).

25.3. Zmysluplne možno výklad naznačený v predchádzajúcom bode využiť len vtedy, ak by právny stav vyvolaný účinkami derogačného nálezu ústavného súdu (resp. aj na jeho základe prijatou novou právnou úpravou) bol oproti „prednálezovému“ stavu obmedzujúci (degresívny) alebo eliminačný pre kategóriu uplatňovaného nároku (teda pre taký nárok obmedzujúci alebo

vyklúčujúci), a naopak, je taký výklad kontraproduktívny, ak by bol generovaný právny stav iniciačný, resp. potenčný (progresívny), teda zakladajúci alebo navyšujúci nárok patriaci do predmetnej kategórie (v nižšej aktuálnej kvantite uplatniteľných nárokov, resp. ak taký nárok podľa súčasného právneho stavu nevzniká).

25.4. Záver uvedený v predchádzajúcom bode aj bez ohľadu na tam naznačené súvislosti vyvoláva teleologickú redukciu interpretácie § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde, resp. jeho reštriktívny výklad. Ak by bol totiž ústavne nesúladný „prednálezový“ stav charakterizovaný už právoplatne priznaným nárokom (priznaným na základe ústavne nesúladného ustanovenia) v nižšej výške (napr. v sume 1 000 eur), a (naopak) „ponálezový“ ústavne súladný stav by generoval vyššiu hodnotu nárokov príslušnej kategórie (napr. sumu 10 000 eur), nastala by absurdná situácia, v ktorej by nebolo možné nútene vykonať ani poddimenzované rozhodnutie (znejúce na sumu 1 000 eur) vydané a právoplatné pred vyhlásením derogačného nálezového ústavného súdu (a ním diskvalifikované pre nesúlad jeho hmotnoprávneho podkladu s právnym predpisom vyššej právnej sily). Ustanovenie § 93 ods. 2 zákona o ústavnom súde je teda v naostatok popísanej situácii (z hľadiska nastolenia ústavne súladného stavu vyžadujúceho navýšenie nároku) nepoužiteľné.

26. Na doplnenie obrazu o riešenej problematike, pokiaľ ide o okruh využitelných prípadov na podanie návrhu na konanie o súlade právnych predpisov všeobecným súdom po prerušení konania v konkrétnej veci a v súlade s tým, čo už bolo uvedené, platí, že hypotéza ustanovenia čl. 144 ods. 2 ústavy je limitovaná účinkami *ex nunc* derogačného nálezového ústavného súdu podľa čl. 125 ods. 3 ústavy (s absenciou retroaktivity ním vyvolaného nového právneho stavu), pričom účinky takého rozhodnutia musia pôsobiť konštantne bez ohľadu na subjekt, ktorý bol úspešným navrhovateľom v konaní o súlade právnych predpisov, vrátane všeobecného súdu (PL. ÚS 24/2020 – bod 40). Normatívne účinky podľa čl. 125 ods. 3 ústavy podčiarknuté pojmom „všeobecná záväznosť“ (čl. 90 ods. 3 zákona o ústavnom súde) neumožňujú vyvodiť záver o výnimke pre konanie iniciované niektorým z aktívne procesne legitimovaných subjektov (teda ani všeobecným súdom) alebo dokonca o výnimke pre meritórne rozhodnutie v konaní prerušenom všeobecným súdom ako navrhovateľom. V naostatok označenom rozhodnutí je potom predpokladaný aj okruh využitelných prípadov na podanie návrhu na konanie o súlade právnych predpisov všeobecným súdom po prerušení konania v konkrétnej veci (v zásade pri využití okamžitej aplikability zmenenej právnej úpravy a výlučne v trestných veciach pri využití retroaktivity prikázanej ústavou, ak je v prospech páchatel'a). Ide o možnosť napadnúť procesné ustanovenia (s okamžitou aplikabilitou zmeneného právneho stavu v ďalšom priebehu konania), možnosť v použiteľných prípadoch dosiahnuť zmenu hmotnoprávneho podkladu (kritérií) pre konštitutívne rozhodovanie (súdom alebo orgánov verejnej správy), možnosť namietat' nesúlad právnych predpisov v trestných veciach v súvislosti s účinkami čl. 50 ods. 6 ústavy (a so sekundárnym efektom podľa § 93 ods. 1 zákona o ústavnom súde), prichádza do úvahy aj situácia, keď sa vyslovením nesúladu právnych predpisov vytvorí priestor na priamu prednostnú aplikáciu medzinárodnej zmluvy uvedenej v čl. 7 ods. 5 ústavy. Z pozície tohto (odôvodňovaného) rozhodnutia je možné pristúpiť aj k výkladu prezentovanému v bodoch 25.2 a 25.3, resp. vo výnimočných prípadoch aj k postupu naznačenému v bode 20.3 jeho odôvodnenia.

27. Ústavný súd považuje vo vecnej súvislosti prejednávanej veci a ňou dotknutej problematiky za aktuálne reflektovať aj na nález ústavného súdu č. k. PL. ÚS 11/2016 z 9. novembra 2016 a pripomenúť, že predmetom prieskumu bola odlišná zákonná úprava (§ 5b zákona o ochrane spotrebiteľa) majúca povahu úpravy postupu súdu v konaní (aj keď v súvislosti s aplikáciou inštitútu premlčania). Dotknutý právny predpis bol teda pre svoju procesnú povahu (a teda okamžitú aplikabilitu) použiteľný (v nálezom ústavného súdu zmenenej podobe) pri ďalšom postupe súdu po pokračovaní v prerušenom konaní vtedajšieho navrhovateľa (ide o prvú z možností uvedených v bode 26 tohto odôvodnenia). V okolnostiach posudzovanej veci veci však ide o (návrhom predpokladanú) zmenu hmotnoprávnej úpravy, ktorej predmetom je právna povaha pohľadávky, keď takto zmenená úprava by sa mohla vzťahovať len na pohľadávky dotknuté premlčaním, ku ktorému by došlo počnúc dňom vyhlásenia derogačného nálezu ústavného súdu v zbierke zákonov. To neumožňuje využiť potenciálne účinky derogačného nálezu ústavného súdu v už prebiehajúcim (aktuálne prerušenom) konaní.

28. Na základe už uvedených záverov ústavný súd pri predbežnom prerokovaní návrhu navrhovateľa dospel k definitívnemu záveru, podľa ktorého by derogácia § 54a prvej vety Občianskeho zákonníka nebola spôsobilá viesť k inému rozhodnutiu vo veci zaplatenia žalobkyňou uplatneného práva, ktorého kvalitatívna povaha vznikla na základe napadnutého ustanovenia (v porovnaní s právnym stavom potenciálne vyvolateľným až prípadným derogačným nálezom ústavného súdu), a preto okresný súd nie je aktívne legitimovaný na podanie návrhu s predloženým petitom a ústavný súd jeho návrh odmietol ako podaný zjavne neoprávnenou osobou podľa § 56 ods. 2 písm. e) zákona o ústavnom súde.

29. Nad rámec výroku tohto uznesenia možno vo vecnej línii (vo vzťahu k opodstatnenosti podaného návrhu) ako *obiter dictum* dodať, že tento návrh (obsahovo) predpokladá ústavnoprávne neudržateľnú diskrimináciu v dvoch smeroch, a to jednak znevýhodnenie dlžníka oproti veriteľovi v spotrebiteľských záväzkových vzťahoch (s dôsledkom neprípustného zvýhodnenia spotrebiteľa oproti dodávateľovi tovarov alebo služieb) a jednak znevýhodnenie veriteľa v spotrebiteľských vzťahoch oproti veriteľom v iných záväzkových vzťahoch – v oboch prípadoch má k takému efektu dôjsť nevymáhateľnosťou premlčaného práva zo spotrebiteľskej zmluvy.

30. K prvému z oboch aspektov je potrebné uviesť, že na rozdiel od skoršej právnej úpravy, ktorej sa týka už označený nález ústavného súdu (č. k. PL. ÚS 11/2016 z 9. novembra 2016), je normatívny model napádanej úpravy symetrický, nerozlišuje teda medzi spotrebiteľom a dodávateľom. Právo zo spotrebiteľskej zmluvy nemožno vymáhať a ani ho platne zabezpečiť, a to bez ohľadu na okolnosť, či ide o právo na strane dodávateľa alebo spotrebiteľa. Akákoľvek hypotetická kvantifikácia takých prípadov je pre podstatu posúdenia veci irelevantná.

31. Pokiaľ ide o druhý aspekt, je bežnou (a bez pochybnosti o ústavnom súlade mnohopočetne opakovanou legislatívnou praxou) rôznorodá úprava právnych, najmä záväzkových vzťahov v súkromnom práve (typicky práve občianskom a obchodnom) podľa ich špecifickej povahy. Konkrétne pokiaľ ide o osobitnú úpravu spotrebiteľských vzťahov, je nielen dlhodobo legislatívne produkovaná, ale dokonca aj európskym právom explicitne požadovaná (ďalšie rozvinutie tejto problematiky je už vzhľadom na primárny dôvod odmietnutia podaného návrhu nadbytočné).

32. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripájajú k tomuto rozhodnutiu odlišné stanoviská sudcovia Ivan Fiačan a Robert Šorl, ktoré sa týka výroku a odôvodnenia rozhodnutia, a sudcovia Peter Straka a Rastislav Kaššák, ktoré sa týka odôvodnenia rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. mája 2021

Ivan Fiačan
predseda pléna Ústavného súdu
Slovenskej republiky